

KOMPARACE VYBRANÝCH ASPEKTŮ SPRÁVNÍHO A SOUDNÍHO TRESTÁNÍ V OBLASTI OCHRANY PŘÍRODY

ILONA JANČÁŘOVÁ

Abstract: **Comparison of Selected Aspects of Administrative and Judicial Punishments in the Field of Nature Protection**

Act No. 114/1992 Coll., on nature protection provides with protection of all species of animals and plants. Endangered or rare plant and animal species are proclaimed specially protected species. The special protection represents stricter rules for their protection, such as prohibition to damage or destroy plant species and prohibition to injure or to kill animal species. This prohibition is enforced (beside the other regulatory instruments) by the set of administrative and criminal sanctions. The problem is that identical illegal behavior (damaging and/or destroying those species) can be considered as a crime or administrative delict. The aim of this contribution is find out criteria to distinguish administrative or criminal delicts in this field, what sanctions/punishments are available, what is the relation between criminal and administrative punishment and which one seemsto be more effective regarding to specially protected species.

Key words: nature protection, administrative punishment, criminal punishment, endangered species of animals and plants, sanctions, criminal liability, administrative liability, nature protection offences

Klíčová slova: ochrana přírody, správní trestání, soudní trestání, trestněprávní odpovědnost, ohrožené druhy, sankce

ÚVOD

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZOPK) poskytuje (mimo jiné) ochranu všem druhům živočichů a rostlin. Nicméně ty druhy rostlin a živočichů, které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné, lze vyhlásit za zvláště chráněné; zvláštní ochrana představuje přísnější pravidla na jejich ochranu. Tyto zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů jsou uvedeny na seznamech v příloze vyhlášky č. 395/1992 Sb.;¹ v nich se dle stupně jejich ohrožení člení na kriticky ohrožené, silně ohrožené a ohrožené.

Základním nástrojem přímé regulace ve vztahu ke zvláště chráněným druhům živočichů i rostlin je zákaz jakkoliv škodlivě či rušivě zasahovat do jejich přirozeného

¹ Vyhl. č. 395/1992 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

vývoje s detailní specifikací uvedenou v ustanovení § 49 odst. 1 a § 50 odst. 1. a odst. 2.² Důležitý je i dovětek k tomuto pravidlu, že „stejně jako zvláště chráněný živočich nebo zvláště chráněná rostlina je chráněn i mrtvý jedinec tohoto druhu, jeho část nebo výrobek z něho, u něhož je patrné z průvodního dokumentu, obalu, značky, etikety nebo z jiných okolností, že je vyroben z částí takového živočicha nebo rostliny“.³ Z takto stanoveného zákazu jsou pak stanoveny výjimky, které vyplývají buď přímo ze zákona anebo mohou být udělovány rozhodnutím příslušného orgánu ochrany přírody na základě § 56 ZOPK; tyto výjimečné situace však nejsou předmětem pozornosti tohoto příspěvku.

Dodržování výše uvedených pravidel je prosazováno za pomoci správních a trestních sankcí. Cílem tohoto příspěvku je zjistit, zda a jak je porušování předmětné povinnosti sankcionováno v rámci správního trestání, zda a jaké sankce obsahuje za porušování výše uvedených pravidel trestní zákoník, jaký je vztah mezi soudním a správním trestáním a které z nich lze považovat za účinnější postih delikventa.

1. ODPOVĚDNOST FYZICKÝCH OSOB

Co se týče správního trestání, v první řadě si nelze nevšimnout jisté diskrepance mezi formulací předmětného zákazu a odpovídajícími sankčními ustanoveními ZOPK. Zákon totiž výslovně zakazuje zvláště chráněné rostliny sbírat, trhat, vykopávat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji, kdežto skutkové podstaty přestupků jsou formulovány poněkud odlišně. V rámci správně právní odpovědnosti fyzických osob nepodnikajících (tj. za přestupek) lze totiž uložit za výše uvedené jednání různou sankci (pokutu) v rozmezí, odstupňovaném podle závažnosti nedovoleného zásahu.

Pokuta až do výše 10 000 Kč může být uložena fyzické osobě, která „nedovoleně zasahuje do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin“⁴ či „zraňuje, chová bez povolení zvláště chráněné živočichy nebo ptáky nebo jinak nedovoleně zasahuje do jejich přirozeného vývoje“.⁵

Pokuta do výše 20 000 Kč může být za přestupek uložena tehdy, pokud dojde ke zničení zvláště chráněných rostlin zařazených do kategorie ohrožených buď přímo,

² § 49 – Základní podmínky ochrany zvláště chráněných rostlin

(1) Zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech vývojových stádiích; chráněn je rovněž jejich biotop. Je zakázáno tyto rostliny sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji. Je též zakázáno je držet, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje nebo výměny.

§ 50 – Základní podmínky ochrany zvláště chráněných živočichů

(1) Zvláště chránění živočichové jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích. Chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop. Vybrané živočichy, kteří jsou chráněni i uhynulí, stanoví Ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(2) Je zakázáno škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Není dovoleno sbírat, ničit, poškozovat či přemisťovat jejich vývojová stádía nebo jimi užívaná sídla. Je též zakázáno je držet, chovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny.

³ § 49 odst. 4 ZOPK.

⁴ § 87 odst. 1 písm. b).

⁵ § 87 odst. 1 písm. c).

nebo ke způsobení jejich úhynu nedovoleným zásahem do jejich životního prostředí⁶ anebo pokud fyzická osoba usmrcuje zvláště chráněné živočichy zařazené do kategorie ohrožených přímo nebo způsobí jejich úhyn nedovoleným zásahem do jejich životního prostředí nebo chytá zvláště chráněné živočichy.⁷

Nejvyšší sazba pokuty až do výše 100 000 Kč se použije v případě, že delikvent zničí zvláště chráněnou rostlinu kriticky nebo silně ohroženého druhu nebo způsobí její úhyn zásahem do jejího životního prostředí,⁸ resp. usmrtí zvláště chráněného živočicha kriticky nebo silně ohroženého druhu nebo způsobí jeho úhyn zásahem do jeho životního prostředí.⁹

Skutková podstata trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, obsažená v §§ 299 a 300 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TZ),¹⁰ se do jisté míry obsahově překrývá s těmi, jež jsou formulovány v režimu ZOPK.

Zaměříme-li se pouze na otázku poškozování a ničení zvláště chráněných druhů, pak i v režimu TZ je třeba rozlišovat stupeň jejich ohrožení. U druhů zařazených v kategorii ohrožených druhů trestní zákoník navazuje na přestupek sankcionovatelný do výše 20 000 Kč, zatímco u druhů silně nebo kriticky ohrožených na přestupek sankcionovatelný pokutou do výše 100 000 Kč. Rozdíl mezi přestupkem a trestným činem spočívá v tom, že k naplnění skutkové podstaty trestného činu musí v rámci nedovoleného zásahu dojít k usmrcení, zničení či poškození minimálně 26 kusů jedinců zvláště chráněného druhu rostlin či živočichů. Vzhledem k tomu, že následně uvedená kvalifikovaná skutková podstata se týká jedinců silně a kriticky ohrožených, lze usuzovat, že v daném případě se bude jednat o zvláště chráněné druhy zařazené v kategorii ohrožených druhů. Pokud se jedná o jedince zařazeného do kategorie kriticky nebo silně ohrožený, pak

⁶ § 87 odst. 2 písm. b).

⁷ § 87 odst. 2 písm. c).

⁸ § 87 odst. 3 písm. c).

⁹ § 87 odst. 3 písm. b).

¹⁰ § 299 TZ: Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami

(1) Kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu a spáchá takový čin na více než dvaceti pěti kusech živočichů, rostlin nebo exemplářů, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo v rozporu s jiným právním předpisem usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, doveze, vyveze, proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje, sobě nebo jinému opatří jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

c) způsobí-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození populace volně žijícího živočicha nebo planě rostoucí rostliny nebo místní populace nebo biotopu zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo

c) způsobí-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození místní populace nebo biotopu kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny.

chování naplňující skutkovou podstatu přestupku sankcionovatelného nejvyšší sazbou a trestného činu dle § 299 odst. 2 a § 300 je na první pohled identické – tj. usmrcení či zničení byť jen jednoho jedince tohoto druhu je dle ZOPK považováno za přestupek a dle TZ za trestný čin (u ohrožených druhů je hranice pomyslného rozlišení stanovena počtem 26 kusů). Výsledný překryv však v daném případě bude poněkud omezený, neboť TZ na rozdíl od ZOPK rozlišuje úmyslnou a nedbalostní formu zavinění,¹¹ u kterých jsou skutkové podstaty formulovány odlišně.¹² U nedbalostních trestných činů (§ 300 TZ) je totiž důraz nutno klást na jednu z dosud nevyslovených podmínek vzniku trestně právní odpovědnosti, a tou je skutečnost, že k usmrcení či zničení předmětných jedinců musí dojít z **hrubé nedbalosti**,¹³ která musí být prokázána nejen v případě zničení či usmrcení jednoho jedince kriticky anebo silně ohroženého druhu, ale i v případě 26 a více kusů jedinců ohrožených druhů (příčemž postačí i nevědomá nedbalost).¹⁴ Zajímavá je však i skutečnost, že TZ do skutkové podstaty obou skutkových podstat trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (úmyslného i z nedbalosti) zahrnul i samotné poškození předmětných jedinců, čímž navazuje na přestupek nedovoleného zásahu do přirozeného vývoje sankcionovatelného pokutou do výše pouze 10 000 Kč bez rozlišení stupně ohrožení zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů.

Z výše uvedeného vyplývá, že delikt ní odpovědnost se vztahuje nejen k dokonání protiprávního jednání, jež vede ke zničení jedince zvláště chráněného druhu, ale postihováno je jak ve správně právní, tak v trestně právní linii i tzv. nedovolené zasahování do přirozeného vývoje, které k celkovému zničení jedince vést nemusí. Příkladem může být trhání květů sasanek (ohrožený druh), jež může být pokutováno coby přestupek do výše 10 000 Kč (nedovoleně zasahuje do vývoje). Pokud by natrhaných květů sasanek bylo více než 25 kusů, o trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými planě rostoucími rostlinami by se mohlo jednat pouze tehdy, jednal-li pachatel úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.

Zničení či usmrcení byť jen jednoho jedince silně nebo kriticky ohroženého druhu tedy může založit správně právní odpovědnost fyzických osob, bylo-li zaviněné (ať už úmyslně nebo z nedbalosti), neboť pro přestupek platí, že pokud zákon nestanoví výslovně, že je třeba úmyslného zavinění, k odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, jako je tomu u přestupku nedovolených zásahů a usmrcení či poškození zvláště chráněných druhů; trestněprávní odpovědnost vznikne opět pouze tehdy, jed-

¹¹ K odpovědnosti za přestupek postačí zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění. (Viz § 3 z. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.)

¹² § 300 TZ – Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti:

Kdo z hrubé nedbalosti poruší jiný právní předpis tím, že usmrtí, zničí, poškodí, odejme z přírody, zpracovává, opakovaně doveze, vyveze nebo proveze, přechovává, nabízí, zprostředkuje nebo sobě nebo jinému opatří jedince zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář chráněného druhu ve větším rozsahu než dvacet pět kusů nebo jedince kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny nebo exemplář druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

¹³ TZ § 16 (2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležitě opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník II, Zvláštní část (§ 140–421)*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3004.

nal-li pachatel úmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Pouze v těchto případech tak dochází k tomu, že jednání by mohlo po formální stránce naplňovat skutkovou podstatu jak přestupku, tak trestného činu. Pokud však předmětný jedinec byl poškozen, usmrcen či zničen v nedbalosti, kterou nelze považovat za hrubou nedbalost, bude takové jednání přestupkem a nikoliv trestným činem.

Otázkou tedy zůstává, zda úmyslné anebo hrubě nedbalostní jednání v podobě poškození, resp. zničení či usmrcení jedince zvláště chráněného druhu bude v konkrétním případě postihováno jako přestupek nebo jako trestný čin. V tom případě je nutno především vycházet z definice přestupku,¹⁵ za který se považuje „zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, **nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin**“.

Proto v daném případě bude rozhodující, zda jednání naplňuje skutkovou podstatu trestného činu. Při uplatňování principu formálního pojetí trestného činu po přijetí z. č. 40/2009, trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů (dále jen TZ), by se mohlo zdát, že odpověď na výše uvedenou otázku je zcela jednoduchá, neboť skutkové podstaty trestných činů uvádějí přesný počet poškozených, resp. zničených jedinců. Vedle tohoto principu je však třeba vycházet i z dalších zásad trestního práva, především ze zásady subsidiarity trestní represe a principu „ultima ratio“. Zásada subsidiarity trestní represe, vyjádřená v § 12 odst. 2 TZ¹⁶ totiž vyžaduje, aby „stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, to znamená především tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní, neboť trestní právo je třeba považovat za „ultima ratio““,¹⁷ tedy za krajní prostředek k prosazování celospolečenských zájmů. Legální definice trestného činu, obsažená v § 13 odst. 1 TZ je tak doplněna a omezena hmotněprávním korektivem, který představuje zásada subsidiarity trestní represe. Procesněprávní korektiv, který představuje zásada oportunité, je vyjádřen ustanovením § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu (TŘ),¹⁸ podle kterého „státní zástupce může zastavit trestní stíhání, jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo“.¹⁹ Uvedený procesní postup se tak uplatní i při hodnocení společenské škodlivosti podle § 12 odst. 2 TZ.²⁰

Materiální korektiv, obsažený v § 12 odst. 2 TZ tak váže zjištění potřebné míry společenské škodlivosti z hlediska trestní odpovědnosti pachatele za spáchaný trestný čin na závěr, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Ze zásady subsidiarity trestní represe podle J. Jelínka vyplývá, že „trestným činem by

¹⁵ § 2 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ § 12 odst. 2 TZ: Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

¹⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 115.

¹⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 127.

²⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 120.

nemělo být jakékoliv jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu, ale mělo by se jednat o jednání společensky škodlivé“. Může tedy hledisko společenské škodlivosti mít povahu významného interpretačního pravidla, které napomáhá zákonnou skutkovou podstatu konkrétního trestného činu i jeho formální znaky vyložit podle jejich smyslu? Podle autorů komentáře k trestnímu zákoníku je třeba tohoto pravidla použít „zejména“ k výkladu těch znaků trestných činů, které nemají jasnou spodní hranici.²¹ Lze však uvedený materiální korektiv použít pro interpretaci tam, kde tato spodní hranice je jasně stanovena a není pochyb o naplnění formálních znaků trestného činu?

Po formální stránce bylo poškození anebo zničení zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin označeno za trestný čin, což samo o sobě indikuje důležitost zájmu společnosti na jejich právní ochraně. Proto lze usuzovat, že stanovení minimálního počtu poškozených jedinců (tj. 26 jedinců ohrožených a 1 jedinec silně či kriticky ohroženého druhu) jasně určuje hranici mezi trestným činem a přestupkem a při naplnění skutkové podstaty trestného činu není tudíž prostor pro zjišťování, zda se jedná o trestný čin či nikoliv. Trestní represe však může nastoupit až po posouzení všech okolností případu, za nichž byl spáchán.

Společenská škodlivost, která se zdá být v některých případech rozhodující pro kvalifikaci protiprávního jednání zničení či poškození zvláště chráněných druhů, není zákonným znakem trestného činu. Jak vyplývá z judikatorních závěrů,²² má význam jako jedno z **hledisek pro uplatňování zásady subsidiarity trestní represe**. Trestní zákoník nevymezuje žádná hlediska pro stanovení konkrétní míry či stupně společenské škodlivosti činu, který se má považovat za trestný čin. Dle názoru soudu tedy zásadně platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem, a proto ho obecně nelze považovat za čin, který není společensky škodlivý. Opačný závěr v podobě konstatování nedostatečné společenské škodlivosti lze učinit jen ve zcela výjimečných případech, v nichž z určitých závažných důvodů není vhodné uplatňovat trestní represe, a pokud posuzovaný čin svou závažností neodpovídá ani těm nejlépeším, běžně se vyskytujícím trestným činům dané právní kvalifikace. S těmito závěry se autorka plně ztotožňuje.

Pokud by příslušný orgán činný v trestním řízení dospěl k závěru, že nejde o trestný čin, věc postoupí příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu.²³ Naopak pokud by bylo o konkrétním činu zničení nebo poškození zvláště chráněných druhů živočichů a rostlin zahájeno nejdříve řízení o přestupku, pak orgán, který tento přestupek projednává, může zjistit, že okolnosti nasvědčují tomu, že jde o trestný čin. V tom případě věc postoupí orgánům činným v trestním řízení a v souladu s ustanovením § 76 odst. 1 písm. l) zákona o přestupcích²⁴ řízení zastaví. V daném případě jde o zastavení z procesních důvodů a usnesení o něm nemá účinky pravomocně rozhodnuté věci, a tudíž není překážkou řízení jako „res iudicata“.²⁵ Není ani vyloučeno, že orgány činné v trestním řízení věc vrátí zase zpět příslušnému správnímu orgánu

²¹ Ibid., s. 116–119.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR 5 Tdo 17/2011-44, ASPI, stav k 15. 9. 2014.

²³ §§ 159a odst. 1 písm. b), 171 odst. 1, 188 odst. 1 písm. b), 314c odst. 1 písm. a), 222 odst. 2 TŘ.

²⁴ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ VEDRAL, J.: *Správní řád – komentář*. 2. vyd. Praha: BOVA POLYGON, 2012, s. 597.

k projednání přestupku. V daném případě je důležité, že do běhu lhůty k projednání přestupku se nezapočítává doba, po kterou se pro tentýž skutek vedlo trestní řízení podle trestního řádu.^{26, 27}

Pokud však státní zástupce využije možnosti, kterou mu poskytuje § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, a rozhodne o zastavení trestního stíhání, je tím mimo jiné presumováno, že skutek byl trestným činem, ale již není zájem na tom, aby o něm proběhlo trestní řízení až do konce. Ve vztahu k trestnímu řízení se tedy jedná o věc rozhodnutou a zároveň je tak v daném případě vyloučen další postih daného skutku coby přestupku.

2. ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění pozdějších předpisů (dále jen TOPO) výslovně uvádí neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 TZ) a neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 TZ) mezi trestnými činy, za něž jsou odpovědní právnické osoby. Pachatelem trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (úmyslného i z nedbalosti) tak může být kdokoli (fyzická i právnická osoba). Pokud se výše uvedeného jednání dopustí právnická osoba, může rovněž být posuzována jako jiný správní delikt podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, nebo jako trestný čin. I když skutková podstata jiného správního deliktu je v tomto případě formulována odlišně od přestupku,²⁸ lze konstatovat, že znaky kvalifikované skutkové podstaty trestného činu a jiného správního deliktu podle § 88 odst. 2 ZOPK jsou opět v mnohém shodné. Vzhledem k tomu, že zásada subsidiarity trestní represe se uplatní rovněž při posuzování trestných činů právnických osob, i v této souvislosti může orgán činný v trestním řízení v konkrétním případě dojít k závěru, že „i přes naplnění skutkové podstaty trestného činu nejde o trestný čin s ohledem na škodlivost případu, ve kterém postačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu“.²⁹

Vztah k řízení o správním deliktu řeší TOPO v ustanovení § 28.³⁰ Zatímco v prvním odstavci je formulována překážka věci rozhodované (*lis pendens*), ve druhém odstavci

²⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Viz § 20 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ ZOPK § 88(2): Orgán ochrany přírody uloží pokutu až do výše 2 000 000 Kč právnické osobě nebo fyzické osobě při výkonu podnikatelské činnosti, která se dopustí protiprávního jednání tím, že:

d) zničí jedince zvláště chráněného druhu rostlin buď přímo, nebo nedovoleným zásahem do jejich prostředí,

c) usmrcuje zvláště chráněné živočichy přímo nebo způsobí jejich úhyn nedovoleným zásahem do jejich prostředí.

²⁹ JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 130.

³⁰ TOPO § 28: (1) Zahájení trestního stíhání proti právnické osobě brání tomu, aby o témže skutku proti téže právnické osobě probíhalo řízení o správním deliktu; to nevylučuje uložení nucené správy nebo jiného nápravného opatření podle jiného právního předpisu.

(2) Trestní stíhání proti právnické osobě nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, jestliže dřívější řízení pro týž skutek proti téže právnické osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o správním deliktu a toto rozhodnutí nebylo zrušeno.

je zakotvena překážka věci rozhodnuté (*res iudicata*). V obou případech musí být splněna kumulativně totožnost subjektu i totožnost skutku. Překážka věci rozhodované je v TOPO upravena ve prospěch řízení trestního, čemuž je třeba správní řízení přizpůsobit, a to i za dlouhodobě kritizované neexistence zvláštního předpisu upravujícího řízení o správním deliktu, v němž by obdobné pravidlo bylo obsaženo. Ze stanovení přednosti trestního řízení před správním lze podle T. Gřivny spatřovat obecnou zásadu *subsidiarity správního deliktu k trestnému činu*, tj. že o správní delikt se může jednat, jen pokud nejde o trestný čin.³¹

Pokud tedy bylo zahájeno správní řízení a správní orgán zjistí, že skutek má znaky trestného činu, tak řízení zastaví a věc postoupí orgánům policie nebo státnímu zástupci. K zastavení správního řízení by mělo dojít i v případě, že po jeho zahájení bylo následně zahájeno i trestní stíhání. Kdyby však k tomu nedošlo a ve věci by bylo vydáno pravomocné rozhodnutí správním orgánem, pak by se při naplnění výše uvedených podmínek (totožnost subjektu a totožnost skutku) jednalo o překážku věci rozhodnuté. Zjistí-li proto orgány činné v trestním řízení před zahájením trestního stíhání, že o skutku bylo pravomocně rozhodnuto v řízení o správním deliktu, věc odloží podle § 159a odst. 2 trestního řádu. Zjistí-li tuto skutečnost po zahájení trestního stíhání v přípravném řízení, státní zástupce rozhodne o zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. d) trestního řádu.³²

V souladu se zákonem o TOPO právnická osoba může být pachatelem trestného činu (např. podle § 299 odst. 1), byl-li trestný čin spáchán jejím jménem, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, pokud tak jednaly fyzické osoby uvedené v § 8 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob ve znění pozdějších předpisů (dále jen TOPO) a lze-li právnické osobě přičítat spáchání tohoto trestného činu ve smyslu § 8 odst. 2 TOPO. Trestní odpovědnost právnické osoby je založena na přičitatelnosti, nikoliv na zavinění, a proto míru zavinění je třeba hodnotit přiměřeně ve vztahu k té fyzické osobě, jejíž jednání zakládá trestní odpovědnost právnické osoby a je jí přičitatelné.³³ Podle § 9 odst. 3 TOPO trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob, vždy trestně odpovídá ten, kdo za právnickou osobu nebo jejím jménem v konkrétním případě jednal, tedy ten, kdo se jako fyzická osoba dopustil jednání, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoníku.

3. SROVNÁNÍ DRUHŮ SANKCÍ UKLÁDANÝCH V RÁMCI SOUDNÍHO A SPRÁVNÍHO TRESTÁNÍ

Jak již bylo uvedeno výše, správní orgán za chování, jež je přestupkem v podobě nedovoleného zásahu do přirozeného vývoje anebo zničení či usmrcení jedince, resp. jedinců zvláště chráněného druhu může ukládat sankci v podobě pokuty.

(3) Stanoví-li jiný právní předpis ve věcech správních deliktů právnických osob lhůtu pro zánik odpovědnosti, nezapočítává se do jejího běhu doba, po kterou se pro tentýž skutek vedlo řízení podle tohoto zákona.

³¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 479–480.

³² *Ibid.*, s. 481–489.

³³ *Ibid.*, s. 315.

Zákon o ochraně přírody a krajiny opravňuje rovněž k uložení nápravného opatření anebo k odebrání nedovoleně držených jedinců zvláště chráněných druhů. Sazba pokuty nemůže ani v těch nejzávažnějších případech přesáhnout výši 100 000 Kč, pokud přestupek nebyl spáchán ve zvláště chráněném území; v tom případě lze uložit pokutu dvojnásobnou. V úvahu přichází i uložení sankce v podobě propadnutí věci, a to případně i spolu s jinou sankcí ve smyslu ustanovení § 11 odst. 2 zákona o přestupcích. Odebrání nedovoleně držených jedinců má charakter ochranného opatření a nikoliv sankce a jeho uložení tedy není dotčena trestněprávní odpovědnost ani odpovědnost za přestupek či jiný správní delikt.³⁴

Právnické osoby lze ve správním řízení postihnout relativně citelnými pokutami a uložení nápravných anebo ochranných opatření v podobě odebrání nedovoleně držených jedinců. Konkrétně za nedovolený zásah do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin orgán ochrany přírody může uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč a za zničení či usmrcení jedinců zvláště chráněného druhu až do výše 2 000 000 Kč. Ačkoliv ZOPK neuvádí žádný minimální počet takto atakovaných jedinců, je zajímavé, že formulace ustanovení § 88 odst. 1 a 2 obsahuje množné číslo, co se týče objektu ochrany (usmrcuje zvláště chráněné živočichy), takže se ponechává poměrně velký prostor pro správní uvážení příslušného orgánu ochrany přírody. Rovněž na rozdíl od přestupků dle § 87 odst. 4 u jiných správních deliktů absentuje možnost uložit až dvojnásobnou pokutu, pokud byl delikt spáchán ve zvláště chráněném území. Správnímu trestání jiných správních deliktů jsou adresovány časté výtky – především chybí právní úprava obsahující jednotná společná pravidla pro postih jiných správních deliktů, speciální pravidla jsou obsažena v řadě právních předpisů, není zaručena proporcionalita při postihu srovnatelných správních deliktů atd.³⁵ Otázkou je, zda relativně nově přijatý TOPO má potenciál k odstranění uvedených nedostatků v rovině trestního soudnictví.

Trestní zákoník a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nabízejí odlišnou škálu postihů za trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Zejména jde o trest odnětí svobody, který lze uložit pouze osobám fyzickým a v režimu správního trestání k němu neexistuje srovnatelný protějšek. Výběr druhů trestů, jež lze v rámci soudního trestání uložit za trestné činy spáchané právnickou osobou, je oproti správnímu trestání mnohem rozmanitější a liší se i od postihů za trestné činy fyzických osob. Jejich výčet je obsažen v ustanovení § 14 a jedná se o zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, peněžité trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí a uveřejnění rozsudku.

Trest odnětí svobody je trestem, jenž lze uložit za spáchání jak úmyslného, tak i nebalostního trestného činu neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. V případě úmyslného zavinění (§ 299 odst. 1 a 2)

³⁴ STEJSKAL, V.: *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost*. Linde Praha, a.s., 2006, s. 532.

³⁵ Např. PRÁŠKOVÁ, H.: *Základy odpovědnosti za správní delikty*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 174–180. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 11–14. JANČÁŘOVÁ, I. – BAHÝLOVÁ, L. – PEKÁREK, M. – PRŮCHOVÁ, I. – VOMÁČKA, V.: *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 131–134.

může být pachatel potrestán za uvedený trestný čin odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty. Použití vyšší trestní sazby (na 6 měsíců až pět let, resp. 2 léta až osm let) je podmíněno dalšími okolnostmi, uvedenými v § 299 odst. 3 a 4 TZ.³⁶ Trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti lze sankcionovat odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.³⁷

Ochranná opatření jsou vedle trestů další trestněprávní sankcí. TOPO připouští na rozdíl od TZ pouze jediné ochranné opatření, a to zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Toto ochranné opatření může být ukládáno spolu s trestem, neboť systém trestních sankcí obsažených v TZ je koncipován jako dualistický, tzn. že umožňuje kumulaci trestu s ochranným opatřením, což jsou opatření výlučně preventivní povahy.³⁸ Trestní zákoník navíc umožňuje uložit převážnou většinu druhů trestů jak samostatně, tak i vedle jiného druhu trestu, např. trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty lze uložit vedle trestu odnětí svobody. To v zásadě platí i pro právnické osoby, jimž je možné uložit všechny tresty uvedené v § 15 odst. 1 TOPO. Nelze však např. uložit peněžité trest vedle propadnutí majetku a trest propadnutí věci vedle zabránění téže věci.³⁹ Hlediska rozhodná pro výběr druhu a výměru trestu jsou obsažena v § 14 TOPO.⁴⁰

³⁶ TZ § 299 (3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
- c) způsobil-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození populace volně žijícího živočicha nebo planě rostoucí rostliny nebo místní populace nebo biotopu zvláště chráněného druhu živočicha nebo rostliny.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
- c) způsobil-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození místní populace nebo biotopu kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny.

U nedbalostních trestných činů (§ 300) může být uložen trest odnětí svobody až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

³⁷ Podstata trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty spočívá v tom, že se výrokem soudu odnímá vlastnické nebo podobné právo pachatele k věcem nebo jiným majetkovým hodnotám, které jsou v určitém vztahu k jím spáchanému trestnému činu, a toto vlastnické právo přechází na stát. Cílem trestu zákazu činnosti je přímo zabránit pachateli v dalším páchaní trestné činnosti. Viz ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha, C. H. Beck, 2012, s. 909–930.

³⁸ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha, C. H. Beck, 2012, s. 486–494.

³⁹ *Ibid.*, s. 727.

⁴⁰ TOPO – § 14: Přiměřenost trestu a ochranného opatření

(1) Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejich majetkových poměrů; přitom přihlédne též k tomu, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Dále soud přihlédne k působení právnické osoby po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právnické osoby.

(2) Ochranné opatření nelze právnické osobě uložit, není-li přiměřené povaze a závažnosti spáchaného činu, jakož i jejím poměrům.

(3) Při ukládání trestních sankcí soud přihlédne i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlédne k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právnické

Za nejpřísnější druh trestu na úseku trestání právnických osob je považováno **zrušení právnické osoby**. Jednou z podmínek pro jeho uložení je však skutečnost, že činnost trestně odpovědné právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v páchaní trestného činu, což v případě nedovolených zásahů do zvláště chráněných druhů významně omezuje aplikaci tohoto druhu trestu.

Ukládání **peněžitého trestu** je omezeno splněním podmínek, stanovených v § 67 TZ.⁴¹ Ustanovení § 39 odst. 7 zavazuje soud, aby při stanovení druhu a výměry trestu obligatorně přihlédl k tomu, že pachatel získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch. Nevylučují-li to majetkové nebo osobní poměry pachatele, soud je povinen uložit mu některý z trestů, který ho postihne na majetku, a to propadnutí majetku, peněžité trest nebo propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty.⁴²

Peněžité trest je významnou alternativou ke krátkodobým trestům odnětí svobody navíc i v případech, kdy trestným činem nebyl získán majetkový prospěch, nicméně pachatel je osobou dosud netrestanou a jde o méně závažné trestné delikty, zejména přečiny. Úmysl získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, resp. prospěch velkého rozsahu, je okolností, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby ve smyslu § 299 odst. 3 písm. b), resp. § 299 odst. 4 písm. b), stejně tak je takovou okolností i dlouhodobé nevratné poškození populace předmětných zvláště chráněných druhů.

Peněžité trest se ukládá v denních sazbách a činí nejméně 20 a nejvíce 730 celých denních sazeb. Denní sazba dle § 68 TZ činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Počet denních sazeb u fyzických i právnických osob určí soud s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, přičemž výši jedné denní sazby peněžitého trestu stanoví soud se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele.

Peněžité trest může soud uložit i právnické osobě za spáchaní úmyslného nebo nedbalostního trestného činu. Podle § 15 odst. 3 TOPO lze právnické osobě uložit tresty uvedené v odst. 1 téhož paragrafu (tj. mezi jiným i peněžité trest) samostatně nebo vedle sebe bez dalších omezujících podmínek, pouze TOPO pro uložení peněžitého trestu stanoví, že nesmí být na újmu práv poškozeného. Výměra peněžitého trestu je u právnické osoby poněkud vyšší, neboť podle § 18 odst. 2 TOPO činí denní sazba tohoto trestu 1000 Kč a nejvýše 2 000 000 Kč.⁴³ Uvedené sazby nelze překročit ani směrem nahoru, ani směrem dolů. Konkrétní výměra ukládaného trestu není přitom omezena hodnotou majetkového prospěchu získaného trestnou činností a tímto trestem lze postihnout i majetek, který pachatel nabyt poctivou prací.⁴⁴

osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.

⁴¹ Peněžité trest může být v souladu s ustanovením § 67 TZ stanoven jako samostatný trest anebo vedle jiného druhu trestu za podmínek, že

- a) pachatel získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch
- b) TZ ve zvláštní části výslovně dovoluje uložení peněžitého trestu za spáchaný trestný čin
- c) peněžité trest se ukládá za přečin a vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k osobě a poměrům pachatele se současně neukládá trest odnětí svobody. Viz ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 886.

⁴² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 532.

⁴³ Při vynásobení počtu denních sazeb a jejich možné výše zjistíme, že dospělým osobám lze uložit peněžité trest od 2000 Kč až do 36 000 000 Kč. Právnické osobě pak lze uložit trest v rozpětí od 20 000 Kč do 1 460 000 000 Kč.

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 895–897.

Dalším možným trestem ukládaným v trestním řízení soudním, jenž lze uložit samostatně nebo i vedle jiného druhu trestu fyzickým i právnickým osobám, je **propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty**. Podstata tohoto trestu spočívá v tom, že se výrokem soudu odnímá vlastnické nebo podobné právo pachatele k věcem, které jsou v určitém vztahu k jím spáchanému trestnému činu a toto vlastnické právo přechází na stát.⁴⁵ Tento trest je třeba odlišovat od odebrání nedovoleně držných jedinců zvláště chráněných druhů ve smyslu § 89 ZOPK, které lze klást na roveň zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 101 TZ, jež má charakter ochranného opatření. Jak trest propadnutí věci, tak ochranné opatření v podobě zabránění věci (obecně), lze uložit i trestně odpovědným právnickým osobám. Za podmínek stanovených v § 70 odst. 3 TZ je soud dokonce povinen tento trest uložit.

Od propadnutí věci je třeba odlišovat **trest propadnutí majetku**, který však lze uložit zásadně pouze tehdy, odsuzuje-li se pachatel k výjimečnému trestu nebo za zvlášť závažný zločin, jímž se pachatel snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch. V dalších případech je to možné pouze tehdy, jestliže to TZ výslovně dovoluje. Pro právnické osoby platí obdobné podmínky uložení tohoto trestu. Neoprávněně nakládání se zvláště chráněnými druhy nenaplnuje ani jednu z nich.

Dopustil-li se pachatel trestného činu v souvislosti s určitou činností, soud mu může uložit **trest zákazu činnosti** na jeden rok až deset let. Smyslem tohoto trestu je dočasně vyřadit pachatele z možnosti zastávat a vykonávat určité zaměstnání, povolání a funkce nebo vykonávat činnosti, k nimž je třeba zvláštního povolení či oprávnění nebo jejichž výkon upravují zvláštní předpisy (§ 73 TZ). Obdobnou sankci zakotvuje ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) a § 14 zákona o přestupcích.⁴⁶ Trest zákazu činnosti umožňují i ustanovení TOPO (§ 15 odst. 1 písm. e) a § 20 odst. 1. Horní hranice sazby je u tohoto trestu prodloužena až na 20 let, dolní hranice je stejná jako u trestných činů fyzických osob, tj. 1 rok. Trest zákazu činnosti lze uložit jen tehdy, jestliže byl trestný čin spáchán v souvislosti s touto činností. Podobný dopad jako zákaz činnosti může mít i zrušení vydaného povolujícího rozhodnutí v režimu environmentálních předpisů, jakým je například ustanovení § 84 ZOPK. Toto ustanovení není sice ve vztahu k vybrané skutkové podstatě příliš relevantní, ale podobná možnost (odejmutí povolení či přímo zákaz činnosti) existuje ve většině z předmětných správně právních předpisů, a to včetně živnostenského zákona.

Trest zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži může soud uložit právnické osobě na jeden rok až dvacet let, jestliže tato osoba spáchala trestný čin v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení o veřejných zakázkách, koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži. Nerespektování uloženého trestu lze posuzovat jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 337 odst. 1 písm. a) TZ.

Každé odsouzení právnické osoby se zaznamenává do evidence Rejstříku trestů. Údaje z evidence jsou veřejně přístupné, což by mělo napomáhat možnosti kontroly dodržování předmětného zákazu. Obdobná pravidla TOPO stanoví i v případě **trestu zákazu přijímání dotací a subvencí**. Trest uveřejnění rozsudku směřuje k odsouzení trestné činnosti právnické osoby prostřednictvím veřejného mínění. I když primárně není zaměřen na majetek, ekonomickou situaci právnické osoby může podstatným způsobem ovlivnit.⁴⁷

4. DALŠÍ OKOLNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ULOŽENÍ POSTIHU

Pro srovnání efektivnosti působení správně právních a trestněprávních sankcí je důležité i zařazení předmětného trestného činu do kategorie zločinů nebo přečinů, neboť pro ukládání sankce se k této skutečnosti pojí významné právní důsledky. Přečiny jsou ve smyslu § 14 TZ všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle zákona přečiny. Trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami lze tudíž zařadit do kategorie přečinů s výjimkou kvalifikované skutkové podstaty podle § 299 odst. 4.⁴⁸

Jedním ze zmíněných právních důsledků této kategorizace je možnost **upuštění od potrestání** ve smyslu § 46 odst. 1, jež je možné pouze u přečinů.⁴⁹ K přečinům se rovněž pojí možnost ukládání **alternativních trestů** (obecně prospěšných prací, peněžité trest, trest domácího vězení). Trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami bude v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe rovněž postihován často **podmíněným trestem odnětí svobody**, jelikož podle § 55 odst. 2 „za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život“. Kromě toho podle § 69 odst. 2 TZ na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za přečin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od jeho výkonu pravomocně upuštěno.

Dalším z výše uvedených důsledků zařazení předmětných trestných činů do kategorie přečinů a zločinů je například možnost **zániku trestní odpovědnosti**. V konkrétním případě neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami trestní odpovědnost zaniká ve smyslu § 33 v případě všech trestných

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 420–440.

⁴⁸ § 299/4 TZ: Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo c) způsobí-li takovým činem dlouhodobé nebo nevratné poškození místní populace nebo biotopu kriticky ohroženého druhu živočicha nebo rostliny.

⁴⁹ § 46/1TZ: Od potrestání pachatele, který spáchal přečin, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, lze upustit, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k dosavadnímu životu pachatele lze důvodně očekávat, že již pouhé projednání věci postačí k jeho nápravě i k ochraně společnosti.

⁴⁵ Ibid., s. 909–911.

⁴⁶ § 14 zákona o přestupcích: Zákaz činnosti lze uložit jen za přestupky uvedené ve zvláštní části tohoto zákona nebo v jiném zákoně a na dobu tam stanovenou, nejdéle na dva roky, a jde-li o činnost, kterou pachatel vykonává v pracovním nebo jiném obdobném poměru, nebo k níž je třeba povolení nebo souhlasu státního orgánu, a spáchal-li pachatel přestupek touto činností nebo v souvislosti s ní.

činů podle §§ 299 i 300, jestliže pachatel škodlivému následku trestného činu zamezil nebo jej napravil, nebo učinil o trestném činu oznámení v době, kdy škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno. Účinná lítost předpokládá především, že trestný čin byl dokonán, tj. došlo k naplnění všech zákonných znaků příslušné skutkové podstaty. Nelze-li již v daném případě zabránit škodlivému následku nebo jej napravit, nepřichází v úvahu ustanovení o účinné lítosti a o zániku trestní odpovědnosti pachatele, což ve vztahu k usmrcení chráněného živočicha anebo zničení chráněné rostliny bude typické.⁵⁰ Trestní odpovědnost fyzických i právnických osob zaniká rovněž promlčením, přičemž stanovení horní hranice trestu odnětí svobody je určující pro délku promlčecí doby, jež u trestných činů činí tři roky anebo více. Například u trestných činů, u nichž je horní hranice trestní sazby odnětí svobody nejméně 3 léta, resp. 5 let, promlčení doba činí 5 let, resp. deset let. Pro počátek běhu lhůty je důležité zjištění, zda znakem trestného činu je účinek anebo zda účinek je znakem kvalifikované skutkové podstaty, neboť v tom případě promlčecí doba začíná běžet od okamžiku, kdy takový účinek nastal; jinak se počátek běhu této doby datuje k ukončení jednání pachatele. U trvajících trestných činů je, obdobně jako ve správním trestání, rozhodující okamžik, kdy byl odstraněn protiprávní stav, jehož udržování je zákonným znakem trvajících trestného činu.⁵¹

Kladem TOPO je ustanovení § 32 o zrušení, zániku a přeměně právnické osoby, jehož účelem je zabránit právnické osobě, aby se zbavila trestní odpovědnosti tím, že její orgány či zakladatel rozhodnou o jejím dobrovolném zrušení a zániku či o její přeměně. Předmětné ustanovení je založeno na oznamovací povinnosti, již má právnická osoba vůči orgánům činným v trestním řízení. Na základě tohoto oznámení je třeba ke zrušení, přeměně nebo zániku získat ještě souhlas ve formě rozhodnutí soudce v přípravném řízení či předsedy senátu v řízení před soudem.

ZÁVĚR

Z výše uvedeného rozboru vyplývá, že správní a trestní delikt zničení, usmrcení či poškození, resp. nedovoleného zásahu do přirozeného vývoje zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů se sice do jisté míry překrývají, ale nejsou zcela totožné. Lze konstatovat, že zákonodárci se nepodařilo v daném případě dostatečně přesně a určitě odlišit oba typy trestních jednání, protože skutkové podstaty předmětných trestných činů a správních deliktů se v určitém rozsahu překrývají, byť totožné nejsou. Uplatňování zásady subsidiarity trestní represe je v praxi značně problematické a při překryvu skutkových podstat trestného činu a správního deliktu právní úprava nevynechává, že posouzení míry společenské škodlivosti jednání nepatří do kompetence správních úřadů.

Popsaný problém má pak dalekosáhlé dopady do aplikační praxe, v níž teprve musí být posouzeno, zda konkrétní čin má být postihován jako správní delikt nebo jako trestný čin. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava nestanoví, který subjekt je k tomu

⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 444.

⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 289.

příslušný, není vyloučeno, že jednání, jež naplňuje všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, je sankcionováno jako správní delikt, aniž by věc byla nejprve postoupena orgánům činným v trestním řízení. Záleží tedy na úvaze správního orgánu, zda daný případ postoupí orgánům činným v trestním řízení nebo o něm rozhodne, čímž de facto znemožní případný trestně právní postih pachatele s ohledem na působení zásady *ne bis in idem*. Lze sice uvažovat o tom, že by mohlo dojít ke zrušení takového správního rozhodnutí pro nezákonnost, což v praxi však není obvyklé.

Zmíněný přesah správních deliktů a trestného činu by bylo možno řešit přeformulováním skutkových podstat tak, aby správní a soudní trestání na sebe navazovala a aby byla stanovena dostatečně určitá hranice mezi správním deliktem a trestným činem. Jinou možností by bylo zakotvení povinnosti správního orgánu postoupit věc orgánům činným v trestním řízení vždy, pokud jednání naplnilo formální znaky skutkové podstaty trestného činu, k posouzení, zda věc bude stíhána jako trestný čin či jako správní delikt.

Otázkou však zůstává, je-li to skutečně soudní trestání, jež umožní vyšší postih za trestný čin (s vyšším stupněm společenské škodlivosti), než jaký by mohl uložit správní orgán za správní delikt (s nižším stupněm společenské škodlivosti) v rámci správního trestání. Srovnáme-li v úvahu přicházející sankce a tresty, je na první pohled patrné, že soudní trestání disponuje širší škálou trestů, mezi nimi i trestem odnětí svobody, který jednoznačně má pro pachatele vyšší odrazující a postihující účinek než správně právní sankce.⁵²

Peněžitý trest, jenž je typický pro správní trestání, mohou soudy ukládat rovněž i za spáchání trestného činu. Srovnáme-li maximální výši rozpětí pokuty a peněžitého trestu (ať už se jedná o delikty fyzických či právnických osob), pak jednoznačně vyšší maximální peněžitý trest je možné uložit v rámci soudního trestání. Toto srovnání by však bylo značně zjednodušené, neboť trestní i správní předpisy stanoví omezující podmínky pro jejich ukládání, které je třeba rovněž vzít v úvahu. Při určení druhu správní sankce a její výměry se přihlídně k závažnosti přestupku, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům, k okolnostem, za nichž byl spáchán, k míře zavinění, k pohnutkám a k osobě pachatele, zda a jakým způsobem byl pro týž skutek postižen v disciplinárním řízení. Podmínky uložení správní sankce za jiný správní delikt jsou stanoveny v režimu zvláštních právních předpisů nejednotně. Obecně však lze konstatovat, že ani přestupkový zákon, ani předmětné environmentální předpisy nestanoví majetkové poměry pachatele správního deliktu jako kritérium pro vyměření výše pokuty, nicméně z judikatorních závěrů vyplývá pravý opak.⁵³ V soudním řízení trestním soud zjišťuje majetkové poměry pachatele a od tohoto zjištění se odvíjí určení výše jedné denní sazby a soud si zároveň udělá úsudek o dobytosti či nedobytnosti peněžitého trestu. Je-li zřejmé, že by peněžitý trest byl nedobytný, pak se v soudním řízení neuloží, resp. uloží se v takové celkové výměře, v jaké je dobytý. Za velkou výhodou soudního trestání však lze považovat skutečnost, že soud je povinen ve výroku stanovit náhradní trest odnětí svobody pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. V případě nezaplacení peněžitého trestu ve stanovených lhůtách se nejdříve nařídí jeho vymáhání, a v případě neúspěšného vymáhání, je-li zjevné, že by výkon rozhodnutí peněžitého

⁵² Viz též ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 11–14.

⁵³ MŽP: *Judikatura v právu životního prostředí 2008*. Praha: MŽP, 2009, s. 51.

trestu mohl být zmařen, se nařídí výkon náhradního trestu odnětí svobody.⁵⁴ Na druhé straně tento náhradní trest nelze uložit právnické osobě; tu však lze postihnout i jinými druhy trestů, jež správní trestání nezahrnuje.

Ze srovnání nabízených druhů postihů vyplývá, že efektivnějšími prostředky disponuje soudní trestání, což je vzhledem k vyšší společenské nebezpečnosti trestných činů logické. Na druhé straně je třeba přihlížet k tomu, že trestní zákoník zakotvuje okolnosti, ovlivňující podstatným způsobem uložení trestu, jako je možnost upuštění od potrestání, ukládání podmíněných nebo alternativních trestů a další. Ačkoliv trestní zákoník zvýšil trestní sazbu trestu odnětí svobody, mnohými autory (Jarmič, Chmelík, Bahýřová a další) je stále vnímána jako nepřiměřeně nízká. Přestože lze vyzorovat stále větší důraz na postih trestných činů proti životnímu prostředí, neodpovídá tato snaha trendu ve vývoji počtu odhalených trestných činů a odsouzených pachatelů.⁵⁵ K tomu je třeba přičíst i skutečnost, že nejčastěji ukládanými tresty byly v minulosti tresty odnětí svobody s podmíněným odkladem a peněžitý trest, přičemž skutečně ukládaná výše peněžitého trestu bývá nižší než výše pokut, které lze uložit ve správním řízení.⁵⁶

Z výše uvedeného lze uzavřít, že posoudit efektivitu prosazování práva na ochranu životního prostředí prostřednictvím soudního trestání ve srovnání se správním trestáním je značně obtížné, neboť v konečném důsledku bude záležet na konkrétní praktické aplikaci předmětných ustanovení. Správní a soudní trestání tudíž lze jednoduše srovnávat pouze co do množství sankcí a jejich rozpětí, s výsledkem ve prospěch soudního trestání.

Naopak velkou výhodou správního trestání právnických osob a fyzických osob podnikajících, je objektivní charakter odpovědnosti za jiný správní delikt, což se projevuje zejména v nepoměrně vyšší úspěšnosti pravomocného uložení sankce. Na druhé straně správnímu trestání je vytýkáno, že chybí právní úprava obsahující jednotná společná pravidla pro postih jiných správních deliktů, speciální pravidla jsou obsažena v řadě právních předpisů, není zaručena proporcionalita při postihu srovnatelných správních deliktů, existují problémy s vymáháním pokut, absentuje společenského odsouzení atd.

Soudní trestání naopak vyniká větší variabilitou trestů včetně možnosti ukládat trest odnětí svobody (i jako náhradní trest), větším rozpětím peněžitých trestů, pravomocí orgánů činných v trestním řízení zasahovat do ústavně zaručených základních lidských práv a svobod atd. I v této oblasti však existuje řada okolností snižujících účinnost působení trestních sankcí a jejich odstrašující efekt. Záleží proto na konkrétní rozhodovací praxi, jaký druh trestu a jeho výměra budou stanoveny v konkrétním případě. Budou-li však předmětné delikty podrobeny trestnímu stíhání, a to bude podle ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu zastaveno, nebo budou ukládány tresty odnětí svobody s podmíněným odkladem, u kterých se, pokud se pachatel během zkušební doby osvědčí, na něj hledí, jako by nebyl odsouzen,⁵⁷ pak lze důvodně pochybovat o tom, že soudní trestání je dostatečně odrazujícím, přiměřeným a účinným nástrojem ochrany životního prostředí.

⁵⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 885–901.

⁵⁵ JARMÍČ, L.: Trestní právo a ochrana životního prostředí. *iPravnik*, dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_7577/trestni-pravo-a-ochrana-zivotniho-prostredi.aspx, (5. 10. 2014).

⁵⁶ JANČÁŘOVÁ, I. – BAHÝŘOVÁ, L. – PEKÁREK, M. – PRŮCHOVÁ, I. – VOMÁČKA, V.: *Odpovědnost v právu životního prostředí – současný stav a perspektivy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 157–187.

⁵⁷ § 83 TZ